

กฎหมายในสังคมไทยกับความยุติธรรม : บทวิเคราะห์เชิงนิติปรัชญา
Law in Thai Society and Justice: Review in Philosophy of Law

นิमित วุฒิอินทร์

Nimit Vudtiin

ภาควิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences

E-mail: nimit@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายและข้อวินิจฉัยในคดีกับหลักนิติปรัชญาเกี่ยวกับความยุติธรรมตามธรรมชาติและความยุติธรรมตามกฎหมายเพราะกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม และให้เกิดความสงบสุข กฎหมายจึงเป็นส่วนสำคัญของระบบในการควบคุมสังคม กฎหมายกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังคำจำกัดความที่ว่า “ที่ใดมีสังคมที่นั่นมีกฎหมาย และ ที่ใดมีความยุติธรรมที่นั่นจะมีความสงบสุข” จากการศึกษาคำพิพากษาและข้อวินิจฉัยคดีของศาลในบางคดี ยังมีบางประเด็น ที่ข้อวินิจฉัยในการตัดสินคดีไม่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรม ในเชิงนิติปรัชญาบางประเด็นมีความยุติธรรมตามกฎหมาย แต่ไม่มีความยุติธรรมตามธรรมชาติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีสำนักรกฎหมายธรรมชาติ และแนวคิดทฤษฎีสำนักรกฎหมายบ้านเมือง เป็นผลให้คู่กรณีอาจไม่ยอมรับในคำตัดสินนั้น และอาจนำไปสู่ข้อโต้แย้ง หรือข้อวิพากษ์วิจารณ์ในสังคม

ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการใช้กฎหมายในการตัดสินข้อพิพาทหรือคดี จะต้องวินิจฉัยข้อพิพาทหรือตัดสินคดีความต่างๆ ให้สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมตามกฎหมาย และหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถทำให้คู่กรณียอมรับในคำตัดสิน ได้รับความเป็นธรรม และลดข้อขัดแย้งในสังคมได้

คำสำคัญ: ความยุติธรรมตามกฎหมาย ความยุติธรรมตามธรรมชาติ ข้อวินิจฉัยในคดี
นิติปรัชญา

Abstract

This article has objectives to analyze laws and decisions of judgment with the principle philosophy of law relate to justice by natural and justice by law. Since law is human rules for living together in society and for peace, law is principle role of system for controlling society. Law and Society are closely relation as legal Latin definition "Where there is society there is law and where there is justice, there is peace". After analyzing jurisdictions and decision of judgments in some cases, there are some issues in decisions of judgment which did not harmonize with the principle of justice. In philosophy of law, some issues were judged by law but did not judged by nature. That is inconsistent with theory of natural law school and theory of positive law school. As a result, parties may be unacceptable with judgment and may be has conflicts or criticizes in society.

Consequently, relevant person for applying law to make decisions or other cases, they should make decision of judgment according to principle of justice by law and principle of justice by nature. That can make parties to accept judgment, to be fair and reduce disagreement in society.

Keywords: Justice by law, Justice by nature, Decisions of judgment, Philosophy of law

บทนำ

สังคมสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนความขัดแย้งและการแข่งขันกันสูงในการดำเนินชีวิต ปัญหาเรื่องความยุติธรรมหรือความไม่ยุติธรรม นับวันจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นและ พบเห็นกัน มากไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องในระดับบุคคล ปัญหาในระดับสังคมหรือปัญหาใน ระดับประเทศ โดยธรรมชาติของ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก่อนมีการ ติดต่อสื่อสาร และนิติสัมพันธ์ต่อกัน ย่อมมีการขัดแย้งและกระทบกระทั่งกันเอง อันนำไปสู่ ความไม่สงบเรียบร้อย กฎหมายจึงเป็นส่วนสำคัญของระบบในการควบคุมสังคม กฎหมายกับ สังคมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดดังคำกล่าวที่ว่า " ที่ใดมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย " (Ubi Socitas, ibi Jus) (สมยศ เชื้อไทย, 2546) ดังนั้น เมื่อมีข้อขัดแย้งต่างๆในสังคม จึงต้องตัดสิน ด้วยกฎหมาย กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือในการอำนวยความยุติธรรม การใช้กฎหมาย การ ตีความกฎหมาย ตลอดจนข้อวินิจฉัยในการตัดสินคดี จะต้องสอดคล้องกับหลักความยุติธรรม เพื่อให้คำตัดสินนั้นเป็นข้อยุติที่คู่กรณีสองฝ่ายยอมรับ หากข้อวินิจฉัยในการตัดสินคดีไม่ สอดคล้องกับหลักความยุติธรรม ก็จะนำไปสู่ข้อขัดแย้งและการวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมได้ ซึ่ง

ผู้เขียน ขออัญเชิญคำสอนของกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย และพระบรมราชาโชวาทของรัชกาลที่ 9 ในเรื่องการใช้กฎหมายและความยุติธรรมดังต่อไปนี้

“ในเมืองไทยคำพิพากษาเก่าๆและคำพิพากษาเดี๋ยวนี้นี้ด้วย อ้างความยุติธรรมขึ้นตั้งเสมอๆ แต่คำที่เรียกว่ายุติธรรมเป็นคำไม่ดี เพราะเป็นการที่ทุกคนเห็นต่างกัน ตามนิสัย ซึ่งไม่เป็นกิริยาของกฎหมาย กฎหมายต้องเป็นยุติจะเถียงแปลกออกไปไม่ได้ แต่เราเถียงได้ว่าอย่างไร เป็นยุติธรรม ไม่ยุติธรรมทุกเมื่อทุกเรื่อง.....”

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

“ว่าด้วยกตมหาย” (เดือนกันยายน รศ.118)

“ผู้ที่ได้ผ่านสำนักอบรมกฎหมายทุกคน ควรจะได้รับการชี้แจงเน้นหนักให้ทราบชัดว่า กฎหมายมิใช่ตัวความยุติธรรม หากเป็นแต่เพียงบทบัญญัติหรือปัจจัยที่ตราไว้เพื่อรักษาความยุติธรรม... จึงไม่สมควรจะถือว่าการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดิน มีวงกว้างอยู่เพียงแค่ว่าขอบเขตของกฎหมาย จำเป็นต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามเป็นจริงด้วย ”

พระบรมราชาโชวาท รัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตร

แก่ผู้สอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิต

ณ อาคารใหม่สวนอัมพร (29 ตุลาคม 2522)

ดังนั้น ความยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการและแสวงหาความยุติธรรมเพื่อนำไปแก้ไขปัญหายุติ ความขัดแย้ง อย่างมีเหตุผล และชอบธรรม ในการตัดสินข้อพิพาท และเป็นข้อยุติ ยอมรับทั้งสองฝ่าย อาจกล่าวได้ว่า “ที่ใดมีความยุติธรรมที่นั่นจะมีความสงบสุข” ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้เขียนจึงได้ตั้งประเด็นในบทวิเคราะห์เชิงนิติปรัชญาเกี่ยวกับกฎหมายในสังคมไทย กับความยุติธรรมตามธรรมชาติและความยุติธรรมตามกฎหมาย กับ ข้อวินิจฉัยในการตัดสินคดีของศาลโดยมีเนื้อหา และ กรณีศึกษา ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. หลักการและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เชิงนิติปรัชญา (Philosophy of law)

วิชานิติปรัชญา เป็นวิชาสาขาหนึ่งในปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) ที่มุ่งเน้นการศึกษาภาพรวมของกฎหมายในเชิงนิติปรัชญา ในเรื่องธรรมชาติของกฎหมายหรือความสัมพันธ์ของกฎหมายกับจริยธรรม และความยุติธรรม มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของนิติปรัชญา ไว้ดังนี้

1.1. นิติปรัชญา (philosophy of law) คือ การศึกษาตรรกของเกี่ยวกับกฎหมายในลักษณะทั้งมวล (As a Whole) เป็นการศึกษาทางนามธรรมชั้นสูง (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2560)

นิติปรัชญาจึงไม่เหมือนวิชานิติศาสตร์ในแง่ที่ว่านิติศาสตร์โดยแท้จะสอนเฉพาะเรื่อง เฉพาะส่วนหนึ่งส่วนใด เช่น นิติกรรม หนี้ ละเมิดกฎหมายแพ่งกฎหมายอาญาแยกเป็นส่วนๆ

1.2 **วิชานิติปรัชญา** เป็นเรื่องการตรวจสอบการศึกษาของนักกฎหมายต่อหลักการอุดมคติ และเทคนิคของกฎหมายในแง่มุมมองความคิดจากความรอบรู้ปัจจุบัน (เจริญ โฆษณานันท์, 2544) การศึกษานิติปรัชญาจะช่วยให้ให้นักกฎหมายเข้าใจธรรมชาติของกฎหมาย และได้ระบบวิธีคิด และการใช้ และการตีความกฎหมาย การค้นพบปัญหาและความจริง ว่า กฎหมายแท้จริงคืออะไร กฎหมายมีผลบังคับใช้อย่างไร และสิ่งใดบ้างที่จะยึดถือเป็นหลักการและแนวทางในการบัญญัติกฎหมายเพื่อบังคับใช้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

2. กฎหมายคืออะไรในแง่ของนิติปรัชญา

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย ได้ให้ความหมายของกฎหมายไว้ว่า กฎหมายนั้น คือคำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดินที่มีต่อราษฎรทั้งหลาย ถ้าไม่ทำตาม ตามธรรมดาต้องรับโทษ คำจำกัดความนี้ได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนของ John Austin ซึ่งเป็นแนวคิดสำนักกฎหมายบ้านเมือง (สมยศ เชื้อไทย, 2546) กฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงได้รับอิทธิพลทางความคิดจากสำนักกฎหมายบ้านเมือง และถือว่า กฎหมายคือคำสั่งหรือข้อบังคับ ที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐอธิปัตย์ จึงบังคับใช้กับคนทุกคนภายในรัฐได้ ดังนั้นเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง ทฤษฎีทางนิติปรัชญา หลักความยุติธรรม และแนวคิดสำนักกฎหมายต่างๆดังต่อไปนี้ จึงมีความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในสังคม

2.1. **สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural law school)** คือ กฎเกณฑ์ต่างๆที่มีระเบียบอยู่โดยธรรมชาติไม่ขึ้นอยู่กัอำเภอใจของบุคคลหนึ่งบุคคลใด มนุษย์เพียงแต่ใช้สติปัญญาเข้าไปค้นพบได้เท่านั้น ดังนั้นแนวคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติ คือกฎหมายที่มีเหตุผลอันชอบธรรมอยู่บนพื้นฐานเหตุผลศีลธรรม และกฎธรรมชาติจะต้องมีลักษณะเป็นนิรันดร์คือเป็นจริงตลอดไป กฎหมายธรรมชาติจึงเป็นกฎหมายที่สูงกว่ากฎหมาย ที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมือง กฎหมายบ้านเมืองจะขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้

2.2. **แนวคิดสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ (Historical school of law)** สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ มีแนวความคิดว่า กฎหมายไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นได้ตามใจชอบ แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยตัวของมันเองแล้วเติบโตเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปตามประวัติศาสตร์หรือลักษณะของชนชาติเหมือนกับ ต้นไม้ คนหรือสัตว์ที่เกิดขึ้นมาแล้ว จะค่อยๆเติบโตไปตามหลักเกณฑ์วิวัฒนาการ ทั้งนี้เพราะกฎหมายเป็นผลผลิตของชนชาติ กฎหมายของชนชาติใดย่อมเป็นไปตามความรู้สึนึกคิด หรือจิตวิญญาณของชนชาติ (Volksgeist) ของชนชาตินั้น จึงให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีและประวัติศาสตร์และสภาพของสังคมของคนในชาติ การบัญญัติกฎหมายและการใช้กฎหมาย จะต้องศึกษาถึงจารีตประเพณีของชนชาติก่อน

2.3 แนวคิดสำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal positivism) สมยศ เชื้อไทย (2550) อธิบายว่า สำนักกฎหมายบ้านเมืองนั้น เป็นแนวความคิดปฏิเสธ กฎหมายที่สูงกว่า (Higher law) หรือปฏิเสธกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) สิ่งที่ยอมรับเป็นกฎหมายที่แท้จริงคือ กฎหมายบ้านเมืองหรือกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เท่านั้น เนื่องจากถือว่ารัฐอธิปไตยมีอำนาจสูงสุดที่จะออกกฎหมายใดก็ได้ โดยมีอาจโต้แย้งถึงความถูกต้อง ความผิด ความดี ความชั่ว ยุติธรรม อยู่ยุติธรรม เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เกิดจากกฎหมายที่รัฐอธิปไตยมีอำนาจที่จะบัญญัติขึ้น

3. ความยุติธรรม (Justice) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความถูกต้องบนพื้นฐานของเหตุผล ศีลธรรม จริยธรรม และ ความสมเหตุสมผลตามกฎหมาย กฎหมายธรรมชาติ ศาสนา ความเที่ยงธรรม (Equity) และความเป็นธรรม (Fairness) ที่มนุษยชาติและพลเมืองทั้งหลายยอมได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

3.1 ความยุติธรรม ตามพจนานุกรมไทย คำนาม หมายถึง ความเที่ยงธรรม ความชอบธรรม ความชอบด้วยเหตุผล ส่วน คำวิเศษณ์ หมายถึง เที่ยงธรรม ไม่เอินเอียง เข้าข้างใดข้างหนึ่ง ชอบด้วยเหตุผล

3.2 ความยุติธรรมตามแนวคิดของ อริสโตเติล ได้นำเสนอทฤษฎีว่าด้วยความยุติธรรมอย่างเป็นระบบ และได้แบ่งแยกความยุติธรรมออกเป็น 2 ประเภท (จรัญ โฆษณานันท์, 2544) คือ

3.2.1 ความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural justice) หมายถึงหลักความยุติธรรมซึ่งมีลักษณะเป็นสากลใช้ได้ต่อมนุษย์ทุกคนไม่มีขอบเขตจำกัดและอาจค้นพบได้โดยเหตุผลบริสุทธิ์ของมนุษย์

3.2.2 ความยุติธรรมตามแบบแผน (Conventional justice) หมายถึงความยุติธรรมซึ่งเป็นไปตามตัวบทกฎหมายของบ้านเมืองหรือธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละชุมชนหรือสังคมความยุติธรรมลักษณะนี้อาจเข้าใจแตกต่างกันตามแต่ละสถานที่และอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาหรือตามความเหมาะสม จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม และแนวคิดนิติปรัชญาดังกล่าว ผู้เขียนขอนำกรณีศึกษา การพิจารณาคดีและข้อวินิจฉัยของศาลในการตัดสินคดี มาวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องกับหลักความยุติธรรม และแนวคิดเชิงนิติปรัชญาดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 คดี อำแดงป้อม กับนายบุญศรีช่างเหล็กหลวง

ข้อเท็จจริง คดี อำแดงป้อม กับนายบุญศรีช่างเหล็กหลวง (อำแดง เป็นคำนำหน้าชื่อของผู้หญิงในสมัยก่อน) (กิตติธัช ศรีฟ้า, 2558) ซึ่งเป็นคดีที่เกิดขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 1 อำแดงป้อมฝ่ายหญิงประพฤติผิดศีลธรรม เป็นชู้ กับนายราชาอรรด แล้วมาฟ้องนายบุญศรีผู้เป็นสามี แต่ตุลาการตัดสินคดีให้ฝ่ายหญิงหย่าได้ เพราะกฎหมายในขณะนั้นบัญญัติว่า “ชายหา

ผิดมิได้ หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้” (พล อภิภูวณรัตน์, 2560) ในการวินิจฉัยคดีดังกล่าวมีการอ้างตัวบทกฎหมายว่า แม้ชายผู้เป็นสามีไม่มีความผิด หากหญิงผู้เป็นภรรยาขอหย่า ก็ให้ศาลพิพากษาให้หย่าขาดจากกันตามกฎหมายได้ เมื่อศาลพิพากษาคดีแล้ว แต่นายบุญศรีรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 โดยอ้างเหตุว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากผู้พิพากษา รัชกาลที่ 1 ทรงเห็นด้วยกับฎีกาว่าคำพิพากษาของศาลนั้นขัดกับหลักความยุติธรรม จึงมีการตรวจสอบ ตามตัวบทกฎหมายที่ใช้ตัดสินคดีถูกต้องหรือไม่ เห็นว่ากฎหมายไม่ยุติธรรมและไม่สอดคล้องหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ จึงให้มีการชำระสะสางกฎหมายใหม่ เป็นกฎหมายตราสามดวงในเวลาต่อมา

ผู้เขียนเห็นว่า จากคำตัดสินของตุลาการที่ ยกหลักกฎหมายและข้อวินิจฉัยคดี โดยอ้างหลักกฎหมาย ว่า “แม้ชายผู้เป็นสามีไม่มีความผิด หากหญิงผู้เป็นภรรยาขอหย่า ก็ให้ศาลพิพากษาให้หย่าขาดจากกันตามกฎหมายได้” ศาลได้วินิจฉัยคดีตาม บทบัญญัติของกฎหมาย จึงเป็นความยุติธรรมตามกฎหมาย แต่ ขัดหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ที่อยู่บนพื้นฐานทางเหตุผลและศีลธรรม และไม่สอดคล้องกับความยุติธรรม ตามแนวคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติ แต่ตุลาการได้ตัดสินคดีตามกฎหมายที่มีอยู่ในขณะนั้น กฎหมายเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับของรัฐบาลิปไตย หรือผู้ปกครองแผ่นดิน จึงมีความยุติธรรมตามกฎหมาย ตามทฤษฎีสำนักกฎหมายบ้านเมืองแม้ความยุติธรรมตามกฎหมายนั้น จะขัดหรือแย้งกับเหตุผลทางศีลธรรม ก็ยังสามารถใช้บังคับกับราษฎรได้

กรณีศึกษาที่ 2 คดีคนบุกรุกป่า หรือ ว่าป่าบุกรุกคน

กฎหมายที่บัญญัติขึ้นกับความเป็นจริงอาจขัดกันได้ กฎหมายที่รัฐตราขึ้นโดยไม่ศึกษาข้อมูลสภาพความเป็นจริง กฎหมายนั้นอาจจะไม่มีความยุติธรรม เช่น การตราพระราชบัญญัติป่าสงวน จะเกิดปัญหาจากเจ้าหน้าที่รัฐขีดแผนที่ป่าสงวน ไม่ตรงกับความเป็นจริง ในพื้นที่ ที่มีราษฎรเขาอาศัยอยู่ในป่าแห่งนั้นมานานแล้วหลายชั่วอายุคนแต่หน่วยงานของรัฐ ไปชี้ว่าเป็นแนวเขตเป็นป่าสงวน จึงทำให้ราษฎรที่อยู่มาก่อนเป็นผู้บุกรุกป่าสงวน ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อราษฎร คนที่ทำผิดกฎหมาย น่าจะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ไปขีดแผนที่กำหนดเขตป่าสงวน เพราะว่ารราษฎรอยู่มาก่อน และมีสิทธิในความเป็นมนุษย์ ในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย แต่ทางราชการไปรุกราน หรือบุกรุกราษฎรไม่ใช้ราษฎรบุกรุกป่าสงวน

จากกรณีดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า การที่รัฐออกกฎหมายออกกฎหมาย กำหนดแผนที่เป็นแนวเขตป่าสงวน ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่มีราษฎรอาศัยอยู่ก่อน จึงเป็นการใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายตามแนวคิดสำนักกฎหมายบ้านเมือง ที่ถือว่ารัฐย่อมมีอำนาจเหนือประชาชนในการปกครอง

ประเทศ แต่กฎหมายที่ออกมาบังคับใช้ ชัดแย้งกับความยุติธรรมตามธรรมชาติแต่ ก็สามารถบังคับใช้กับราษฎรได้ ดังนั้นผู้ใช้กฎหมายจะต้องใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมกับราษฎรด้วย

กรณีศึกษาที่ 3 คดีกู้ยืมเงิน กับข้อวินิจฉัยคดี ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5520/2549

สัญญากู้ยืมเงินที่โจทก์นำมาฟ้องปิดอาคารแสดมภ์ไม่ครบถ้วนมาแต่ต้น โจทก์ชอบที่จะยื่นคำร้องขออนุญาตปิดอาคารแสดมภ์ในสัญญากู้ยืมเงินก่อนหรือในขณะที่ได้นำเอกสารนั้นมาอ้างเป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่งหรือก่อนที่ศาลชั้นต้นจะตัดสินชี้ขาดคดี การที่โจทก์เพิ่งมายื่นคำร้องหลังจากที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษาคดีแล้ว ย่อมล่วงเลยเวลาที่จะอนุญาตให้ทำการแก้ไข ฉะนั้นที่ศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์นำสัญญากู้ยืมเงินไปปิดอาคารแสดมภ์ให้ครบถ้วน แล้วส่งคืนเข้าสำนวนในชั้นฎีกา จึงเป็นการไม่ชอบ และถือว่าสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าวยังคงเป็นตราสารที่ปิดอาคารแสดมภ์ไม่ครบถ้วน โจทก์จึงไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่งได้ตาม มาตรา 118 ประมวลกฎหมายรัชฎากร ถือได้ว่าโจทก์มิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมมาแสดง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 653 โจทก์จึงไม่อาจฟ้องร้องบังคับคดีได้.

โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยชำระหนี้เงินกู้จำนวน 3,300,260 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12.5 ต่อปี จากต้นเงิน 2,175,000 บาท นับจากวันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เงินจำนวน 2,175,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี จากต้นเงินจำนวนดังกล่าว นับจากวันที่ 19 พฤศจิกายน 2535 จนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 10,000 บาท จำเลยอุทธรณ์โดยได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์อย่างคนอนาถา

ศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษายืน ค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์ให้เป็นพับจำเลยฎีกา โดยได้รับอนุญาตให้ฎีกาอย่างคนอนาถา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า สัญญากู้ยืมเงินใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่งได้หรือไม่ เห็นว่าเมื่อสัญญากู้ยืมเงินตามฟ้องปิดอาคารแสดมภ์ไม่ครบถ้วนมาแต่ต้น โจทก์ชอบที่จะยื่นคำร้องขออนุญาตปิดอาคารแสดมภ์ในสัญญากู้ยืมเงินก่อนหรือในขณะที่ได้นำเอกสารนั้นมาอ้างเป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่งหรือก่อนที่ศาลชั้นต้นจะตัดสินชี้ขาดคดี การที่โจทก์เพิ่งมายื่นคำร้องหลังจากที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษาคดีแล้ว ย่อมล่วงเลยเวลาที่จะอนุญาตให้ทำการแก้ไข ฉะนั้น ที่ศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์นำสัญญากู้ยืมเงินไปปิดอาคารแสดมภ์ แล้วส่งคืนเข้าสำนวนในชั้นฎีกาจึงเป็นการไม่ชอบ และถือว่าสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าวยังคงเป็นตราสารที่ปิดอาคารแสดมภ์ไม่ครบถ้วน โจทก์จึงไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่งได้ตาม

ประมวลรชฎากร มาตรา 118 ถือได้ว่าโจทก์มิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลง

ลายมือชื่อจำเลยผู้ยืมมาแสดง โจทก์จึงจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ฎีกาของจำเลยในประการอื่น จึงไม่จำต้องวินิจฉัย พิพากษากลับเป็นว่า ให้ยกฟ้องโจทก์ ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสามศาลให้เป็นพับ

(สบโชค สุขารมณ-สมชาย พงษ์ธา-เรวัตร อิศราวรณ)

(กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, 2549)

จากคำพิพากษาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นด้วยในข้อวินิจฉัยบางประเด็นที่สอดคล้องกับความยุติธรรมตามกฎหมาย และมีบางประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติดังนี้

3.1 ประเด็นแรก การที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การเท่ากับว่าจำเลยไม่ได้ต่อสู้ว่าโจทก์ปิดอาคารแสดมภ์ไม่ครบถ้วน ศาลชั้นต้นจึงให้จำเลยใช้เงินแก่โจทก์ ต่อมาจำเลยอุทธรณ์ ในชั้นอุทธรณ์ ในคำอุทธรณ์ของจำเลย ก็ไม่ปรากฏว่าจำเลยได้อุทธรณ์โต้แย้งในประเด็นที่โจทก์ปิดอาคารแสดมภ์ไม่ครบถ้วน ศาลอุทธรณ์จึงพิพากษายืน ข้อวินิจฉัยของศาลในการตัดสินคดีชอบแล้ว เพราะการที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การจึงไม่มีประเด็นต่อสู้ในคดี คำตัดสินคดีของศาล จึงสอดคล้องกับความยุติธรรมตามกฎหมาย เพราะศาลได้ตัดสินคดีตามบทบัญญัติของกฎหมาย ตามนัย คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 211/2473 (กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, 2473) ที่ศาลต้องตัดสินคดีตามกฎหมายต้องแปลให้เคร่งครัดตามกฎหมายที่มีอยู่จะแปลให้คล้อยตามความยุติธรรมไม่ได้

จำเลยฎีกา ได้ฎีกาต่อสู้ในประเด็นที่สัญญากู้ยืมเงินที่เป็นพยานหลักฐานของโจทก์ปิดอาคารแสดมภ์ไม่ครบถ้วน และศาลได้ยกประเด็นนี้ขึ้นวินิจฉัยเนื่องจากเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อยของประชาชนศาลทุกชั้น ชอบที่จะยกขึ้นมาวินิจฉัยได้ ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา 142(5) และศาลฎีกาได้ตัดสินยกฟ้อง

ผู้เขียนเห็นว่าคำตัดสินในส่วนนี้ชอบด้วยความยุติธรรมตามกฎหมาย จำเลยจึงไม่ต้องชำระหนี้ให้แก่โจทก์ เพราะเมื่อโจทก์อ้างพยานเอกสารซึ่งเป็นตราสารแต่ปิดอาคารแสดมภ์ไม่ครบถ้วน จึงจะไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เมื่อโจทก์ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ศาลชอบที่จะตัดสินตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จึงสอดคล้องกับความยุติธรรมตามกฎหมาย ตามแนวคิดสำนักกฎหมายบ้านเมือง และศาลก็ไม่อาจจะมิคำพิพากษาให้ใช้เฉพาะเงินต้นหรือ ดอกเบี้ยบางส่วนให้แก่โจทก์ได้ อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์เชิงนิติปรัชญาแล้ว แม้คำพิพากษาดังกล่าวจะไม่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ แต่เมื่อยังไม่ได้ชำระหนี้ การเป็นหนี้

ระหว่างโจทก์กับจำเลยยังคงอยู่ และเป็นหนี้ในธรรมหรือหนี้ตามศีลธรรม จำเลยจึงเป็นหนี้โจทก์ตลอดไป แต่โจทก์ไม่สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้

คำตัดสินคดีของศาล อาจจะขัดต่อความรู้สึกของบุคคลทั่วไปหรือวิจารณ์ว่าไม่ยุติธรรมและไม่เป็นธรรม ทั้งที่ศาลได้ตัดสินคดีตามบทบัญญัติของกฎหมายจึงเป็นความยุติธรรมตามกฎหมายและสอดคล้องกับแนวคิดสำนักกฎหมายบ้านเมือง

3.2 หากจะทำให้คำพิพากษาฎีกา เป็นที่ยอมรับของคุณค่า และไม่ขัดแย้งความรู้สึก และถูกวิจารณ์ในสังคมควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ผู้เขียนเห็นว่า ในการวินิจฉัยคดี ควรวินิจฉัยให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีนิติปรัชญา หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ และความยุติธรรมตามกฎหมายด้วย จากกรณีดังกล่าวข้างต้น หากจำเลยกู้ยืมเงินจากโจทก์และได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อไว้แล้ว จำเลยก็ต้องใช้หนี้ให้แก่โจทก์ และโจทก์ได้ปิดอาคารแสดมปีในสัญญากู้ยืมเงินครบถ้วนตามประมวลกฎหมายรัชฎากร สัญญากู้ยืมเงินก็สมบูรณ์สามารถอ้างเป็นพยานฟ้องร้องคดีบังคับคดีได้ และการที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การศาลชั้นต้นได้พิพากษาให้จำเลยชำระหนี้ให้แก่โจทก์ และศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ศาลฎีกาชอบที่จะตัดสินให้โจทก์ชนะคดีได้ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏดังที่กล่าวมาแล้ว ก็จะทำให้คำพิพากษาในการตัดสินคดี ชอบด้วยหลักนิติปรัชญาชอบด้วยเหตุผลและศีลธรรม และสอดคล้องกับความยุติธรรมตามธรรมชาติและตามกฎหมาย และสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติและสำนักกฎหมายบ้านเมือง และคำตัดสินคดีของศาลจะเกิดการยอมรับในสังคม เพราะมีความยุติธรรมตามธรรมชาติ และความยุติธรรมตามกฎหมาย

3.3 ประเด็นการอุทธรณ์ ฎีกา แม้บทบัญญัติของกฎหมายในการอุทธรณ์ฎีกานั้น จะต้องเป็นข้อที่ยกขึ้นหรือว่ากล่าวกันมาแล้วในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา 225 และมาตรา 249 (พิชัย นิลทองคำ, 2560) ประกอบกับพยานเอกสารสัญญากู้ยืมเงินจะต้องติดอาคารแสดมปีครบถ้วน แม้กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะปิดอาคารแสดมปีบริบูรณ์จะต้องทำเมื่อใดก็ตาม แต่การดำเนินการปิดอาคารแสดมปีให้ครบถ้วนตามอัตรา จะต้องทำให้ครบถ้วนบริบูรณ์ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ตัดสินชี้ขาดคดี เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าสัญญากู้ยืมเงินเป็นตราสารที่จะต้องปิดอาคารแสดมปี เมื่อโจทก์ไม่ปิดอาคารแสดมปีครบถ้วน จึงเป็นกรณีที่กฎหมายห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่ง (ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา 86) ประกอบกับมาตรา 118 แห่งประมวลกฎหมายรัชฎากร จึงเป็นความยุติธรรมตามกฎหมาย

3.4 ประเด็นการขอพิจารณาคดีใหม่หรือฟ้องคดีใหม่ได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 144 ประกอบกับมาตรา 148 ได้บัญญัติไว้สอดคล้องกับความยุติธรรมตามกฎหมายกล่าวคือ เนื่องจากคดีนี้ ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้อง และพยานหลักฐานจากสัญญากู้ยืมเงินไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ เท่ากับว่าโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานฟ้องร้องบังคับคดีได้ ถ้าจะฟ้องใหม่จึงเป็น

การดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำและฟ้องซ้ำ ต้องห้ามตามบทบัญญัติ ป.วิแพ่งมาตรา 144 ประกอบกับ มาตรา 148 (พิชัย นิลทองคำ, 2560)

3.5 ถ้าโจทก์กับจำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล ยอมใช้หนี้ให้แก่โจทก์ จะมีผลผูกพันตามกฎหมายเพียงใด ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้จำเลยจะขาดนัดยื่นคำให้การและศาลได้ตัดสินคดียกฟ้องแล้ว ถ้าหากโจทก์และจำเลยตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล โดยจำเลยยอมใช้หนี้ให้แก่โจทก์ สัญญาดังกล่าว สามารถใช้บังคับต่อกันได้ เพราะเป็นข้อตกลงที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะจำเลยเป็นหนี้โจทก์จริง และการที่ศาลได้พิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงเป็นเรื่องที่โจทก์กับจำเลยยอมรับสภาพหนี้ อันเกิดการการแปลงหนี้ใหม่ ทำให้หนี้กู้ยืมเงินตามสัญญาเดิมระงับ ดังนั้นสัญญาประนีประนอมยอมความสามารถบังคับใช้กันได้ กรณีดังกล่าว จึงเป็นความยุติธรรมตามธรรมชาติและเป็นความยุติธรรมตามกฎหมาย คำตัดสินคดี มีสอดคล้องกับแนวคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติและสำนักกฎหมายบ้านเมือง

3.6 โจทก์จะเรียกเงินคืนจากจำเลยในฐานะลามิควรได้จะได้อีกหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อศาลตัดสินคดีพิพากษายกฟ้องแล้ว ในคดีที่โจทก์ฟ้องให้จำเลยใช้หนี้ ตามมูลหนี้สัญญากู้ยืมเงิน และเป็นเรื่องที่จำเลยผิดนัดชำระหนี้กู้ยืมเงิน อันเป็นมูลหนี้ตามสัญญา ไม่ใช่เป็นมูลหนี้ลามิควรได้ ดังนั้นโจทก์จึงไม่อาจเรียกเงินคืนจากจำเลยฐานลามิควรได้ ตามมาตรา 406 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (พิชัย นิลทองคำ, 2559) แต่ถ้าหากจำเลย ยอมที่จะชำระหนี้ให้แก่โจทก์ การชำระหนี้ย่อมใช้ได้ มีผลผูกพัน เพราะจำเลยเป็นหนี้โจทก์อยู่แล้ว หรือเรียกว่าหนี้ในธรรม หนี้ตามศีลธรรม จำเลยยอมมีหน้าที่ใช้หนี้ให้แก่โจทก์ แม้ว่าคดีนี้ศาลได้มีคำพิพากษาเด็ดขาดยกฟ้องไปแล้วก็ตาม และเมื่อจำเลยชำระหนี้ให้แก่โจทก์ไปแล้ว จำเลยก็จะเรียกเงินคืนในฐานะลามิควรได้ ไม่ได้เช่นกัน จึงชอบด้วยเหตุผลและศีลธรรม สอดคล้องกับความยุติธรรมตามธรรมชาติ และความยุติธรรมตามกฎหมาย

บทสรุป

จากกรณีศึกษา และคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติและหลักความยุติธรรมตามกฎหมาย กับ ข้อวินิจฉัยในการตัดสินคดีของศาล หลักทฤษฎีนิติปรัชญา และแนวคิดสำนักกฎหมายต่างๆ มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย และการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ถ้าคำพิพากษาศาลตัดสินคดี มีความสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ความยุติธรรมตามกฎหมาย และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีนิติปรัชญา และเจตนารมณ์ของกฎหมาย ก็จะลดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ ลดความขัดแย้ง ความรู้สึกของสังคม และศาลจะเป็นเสาหลัก ที่พึ่งของสังคม เพราะเป็นศาลสถิตยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. (2549). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5520/2549.

สืบค้นจาก <http://deka.supremecourt.or.th/search>

กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. (2473). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 211/2473.

สืบค้นจาก <http://deka.supremecourt.or.th/search>

กิตติธัช ศรีฟ้า. (2558). คดีฟ้องหย่าประวัติศาสตร์ อำแดงป้อมฟ้องหย่านายบุญศรี.

สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/crimeandjusticemuseum/posts>

จรรย์ โฆษณานันท์. (2544). นิติปรัชญา. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2560). นิติปรัชญา. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

พล อิฏฐารมณ. (2560). แปลกแต่จริง หญิงไทยสมัยก่อน “ทำซู้” แล้วยังมีสิทธิบอกเลิก “ผัว”

ได้อีก. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article_5327

พิชัย นิลทองคำ. (2559). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาชาตยา.

พิชัย นิลทองคำ. (2560). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาชาตยา.

สมยศ เชื้อไทย. (2546). คำอธิบายกฎหมายแพ่งหลักทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์เดือนตุลา

สมยศ เชื้อไทย. (2550). นิติปรัชญาเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

